

Praha 2. ledna 2021

POSUDEK VEDOUČÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

Starověká praxe pokání a Ambrožův spis „De paenitentia“

Autor/ka: Mgr. Karolína Štauberová

Studijní program/obor: Teologické nauky

Rozsah práce: 217 824 zn. = 121 NS

A/ Kritické zhodnocení

	splňuje bez výhrad	splňuje s drobnými příponkami	splňuje s výhradami	nesplňuje
A.1/Formální a jazyková kritéria				
Práce odpovídá rozsahovým podmínkám	☒	☐	☐	☐
Práce má odpovídající jazykovou úroveň (pravopis, stylis- tika)	☒	☐	☐	☐
Dodržení stanovených zásad citačních pravidel, formální jednota poznámkového a kritického aparátu	☒	☐	☐	☐
Zpracování příloh	☐	☐	☐	☐
Celková typografická úprava	☒	☐	☐	☐
A.2/ Obsahová kritéria				
Práce jasně definuje cíle a metodiku jejich dosažení	☒	☐	☐	☐
Práce stanovených cílů dosahuje	☒	☐	☐	☐
Práce kriticky pracuje s prameny i sekundární literaturou	☒	☐	☐	☐
Autorovy/autorčiny soudy a hodnocení jsou argumentač- ně podloženy	☒	☐	☐	☐
Autor/ka umí používat odbornou terminologii a využívá ji	☒	☐	☐	☐
V práci jsou jasně vyjádřeny dosažené cíle	☒	☐	☐	☐

A.3/Celkový přínos práce	ano	ne
Práce je kompilační prací	☐	☒
Práce se zabývá dosud nezpracovaným tématem	☒	☐
Práce přináší nové poznatky	☒	☐
Práce navrhuje nové metodologické postupy	☐	☒
Práce má metodologický/teologický přínos	☒	☐

A.4/Průběh zpracování práce	ano	ne
Autor/ka pravidelně konzultoval/a s vedoucím práce	☒	☐
Autor/ka přicházel/a se samostatnými tvůrčími podněty	☒	☐

B/ Celkové hodnocení práce

Autorka se rozhodla věnovat se nesnadnému patristickému tématu pokání, a to v souvislosti s Ambrožovým spisem *De paenitentia*. Soudobé bádání v této oblasti, zvláště v případě novacianismu, je nesmírně zajímavé a dochází v něm k novým objevům a posunům v tradiční interpretaci celé situace římské církve v polovině třetího století. Ambrožově spisu byla věnována pozornost na konci 60. let 20. století, kdy spis *De paenitentia* byl pro badatele zajímavý z hlediska probíhající reformy římské liturgie a hledání tradičního materiálu pro obnovené *Obřady pokání*. V souvislosti s úpadkem tradiční zpovědní praxe však následně téma pokání ztratilo svou atraktivitu, byť právě patristické vzory by mohly nabídnout cestu, jak hledat cesty k pokání i pro moderního člověka, kterým by rozuměl a pokání tak mohlo v jeho životě vydat plody. Ambrožův spis přitom v reakci na Novaciánovo popírání schopnosti církve usmířovat hříšníky s Bohem hledal v antickém kontextu inovativní cestu, jak křesťany přesvědčit o tom, že „pokání se týká každého bez rozdílu“ (s. 7), i o možnosti odpuštění hříchů spáchaných po křtu. Moderního člověka zřejmě s antickým křesťanem často spojuje dojem, že pokání a odpuštění je mu do značné míry odepřeno, a proto nemá vůbec smysl se o nějaké vyznání hříchů a hledání cesty ke smíření s Bohem a církví snažit. To, že se autorka rozhodla znovu navštívit situaci hříchu a pokání v souvislosti s Ambrožovým spisem *De paenitentia*, tak není pouze textovou archeologií, ale tématem, které se může stát odrazovým můstkem k novému přemýšlení o pokání, jeho smyslu i praxi v současnosti a budoucnosti. Práci je proto třeba hodnotit jako nanejvýš aktuální.

Z formálního hlediska práce splňuje rozsahová kritéria, ba dokonce je výrazně překračuje. Jazykově a stylisticky je práce velmi podařená, překlepy či nepozornosti jsou pouze nepatrné (např. s. 65, pozn. 421: *Utrum peccata donet spiritus*, správně *spiritus*; zřejmě vypadnuté slovo na s. 81 v předposlední větě). Autorka prokazuje dobrou znalost patristické metodologie a používá ve značné míře současnou zahraniční literaturu. V některých případech bych přehodnotil použití malých a velkých písmen u zkratk patristických děl (namátkově jako v případě Augustinova *De fide et operibus* (zkráceno v souladu s mezinárodním územ f.

et op.) nebo *De sermone Domini in monte* (zkráceno s. dom. mon., *Augustinus-Lexikon* zkracuje s. dom. m.), vedle toho *De nuptiis et concupiscentia* je zkráceno s velkým začátečním písmenem *Nupt. et concup.*. Jsem si však vědom, že sladit nekonfliktně současný patristický úzus s požadavky českého úzu a gramatiky je v tomto případě téměř neřešitelný úkol, jak ukazuje i rozkolísaná praxe českých patrologů.

Práce se otevírá úvodem, v němž si autorka klade celý vějíř otázek spojených s hříchem a odpuštěním, a deklaruje svůj záměr prozkoumat výše zmíněnou Ambrožovu tezi, že pokání se týká každého bez rozdílu. Načrtává historickoteologickou situaci, v níž si Ambrož klade otázky po smyslu pokání a možnosti odpuštění, a předkládá plán, v němž se její práce bude odvíjet. Závěr úvodu pak prozrazuje i přesah patristického tématu do současné teologie, když autorka indikuje směr svého přemýšlení: „A v současné době anonymních soukromých zpovědí, které jsou na hony vzdálené intenzivním veřejným kajícím procesům antické církve, se [...] možná zamyslet i nad tím, co z jeho teologie může být inspirativní pro křesťanský život dnes.“ První kapitola nazvaná *Pokání v antické církvi* se věnuje vývoji praxe pokání a nauky o církvi, hříchu a odpuštění zvláště v prvních třech staletích církve, kde klíčovou roli hraje situace církve po Deciově pronásledování a problém s tzv. *lapsi*. Druhá kapitola pak již zkoumá osobnost a dílo autora spisu *De paenitentia*, tedy sv. Ambrože Milánského. Poslední kapitola se konečně soustředí na teologickou nauku přítomnou ve zmíněném spisu, tvoří těžiště celé práce, a právě zde se autorce daří vyhmátnout hlavní témata Ambrožovy teologie pokání. Analyzuje zde Ambrožovu argumentaci ve prospěch pokání a zvláštní pozornosti se dostává biblickým exemplům, která umožňují identifikovat zásadní body Ambrožovy teologie pokání a jeho vizi úlohy biskupa v procesu odpuštění i obecně pastorače hříšných křesťanů. Nakonec dochází i k tomu, že pro Ambrože je téma pokání a odpuštění spojeno se svátostmi – se křtem, a především s eucharistií, kdy denní účast na ní doporučoval jako ideální prostředek odpuštění (všedních) hříchů i cestu vedoucí k nápravě křesťanského života. Poslední část této kapitoly je pak věnována Ambrožovu vlivu na pozdější teologické myšlení na křesťanském Západě, když se ukazuje, jak značný vliv měl Ambrož především na středověkou teologii.

Autorčin závěr je pak zdařilou syntézou, která si všímá kontextů, v nichž se jednotlivé otázky spojené s pokáním objevují. Právě toto lze hodnotit jako důležitý bod celé práce, kdy se církev v jednotlivých obdobích svých dějin ptá určitým způsobem a s ohledem na svou situaci na to, co je pro ni důležité. Patristická epocha je tak inspirativní především odvahou, s níž se otcové snažili hledat nové cesty tak, aby Kristovo poselství zůstávalo živé a aktuální pro každou generaci. Autorka si všímá, že otázka pokání je nutně spojena s otázkou (sebe)pochopení církve a že je zřejmě nutné klást před otázku po praxi pokání právě otázky eklesiologické. I když nám jsou starověké spory vzdálené, pojetí církve a žití v církvi je zcela kruciální pro množství teologických otázek – a pro teologii a praxi pokání to platí zvláště. Bere-li církev vážně pokání jako proces primárně terapeutický, pak tu existuje potenciál

vnímat církev samotnou jako „plní nemocnici“, místo, které je otevřené vůči hříšníkům a plné nadějeplné jistoty, že Boží milosrdenství na člověka nikdy nemůže zapomenout.

Diplomová práce Mgr. Štauberové se velmi pozitivně vyznačuje rozsáhlou prací s prameny i sekundární literaturou, která reflektuje současný stav bádání v mezinárodním měřítku, jasným stylem i strukturou práce. Za velký přínos lze považovat i přístup autorky, která nezůstává u reflexe historických témat, ale je schopná samostatně teologicky uvažovat a nacházet vztahy mezi jednotlivými fakty. Již byla zmíněna výsostná aktuálnost práce. Z těchto důvodů práci vřele doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji jako *výbornou*. Vzhledem ke kvalitě zpracování i rozsahu práce zároveň doporučuji, aby diplomandka svou práci v souladu se čl. 2 odst. 5 *Pravidel pro organizaci státní rigorózní zkoušky na KTF* odevzdala také jako práci rigorózní.

C/ Otázky a náměty k diskusi při obhajobě

1. Existují témata či oblasti, v nichž by církev – pastýři i lid Boží – měla v dnešní době o hříchu a odpuštění začít uvažovat jinak, než je dosud běžné?
2. Pokud ano, jakou cestu pro změnu přístupu církve k pokání byste volila?
3. Jaký dopad na duchovní praxi dnešního křesťana může mít eucharistický aspekt Ambrožovy teologie pokání?

Doporučení práce k obhajobě:

DOPORUČUJI

doc. David Vopřada, Dr.